

Vállalati-üzleti információszerzés: a szoftveripar újdonságai

AUTONOMY

<http://www.autonomy.com>

Az angliai Cambridge-ben *Mike Lynch* által 1996-ban alapított *Autonomy* töretlen és meredek emelkedéssel mára elérte az 1,5 milliárd dolláros piaci értéket. A vállalat intellektuális hajtóereje a *Meaning Based Computing (MBC)*, az értelem alapú számítástechnikai koncepció, amely nem strukturált dokumentumokból jelentésertelmezéssel szemez ki információt. A brit cég saját fejlesztésű eszközei egységesítik és kezelik a belső rendszerben és a munkatársi körben található információkat – mindennek vállalati hozadéka a redukált-felgyorsított üzleti ciklus, a fokozottabb termelékenység és a megnőtt bevétel. Fő termékük az *IDOL*-szerver (*Intelligent Data Operating Layer*), amely automatikusan végzi a digitális tartalom feldolgozását, és lehetővé teszi az alkalmazások egymás közötti kapcsolatát. Az *IDOL*, amelynek 7.0-s verziója 2006 nyarán jelent meg, minden rendű és rangú információt – szöveget, hangalapú halmazt, strukturált és nem strukturált információt – tárol és elemz. Különösen a strukturálatlan adatokkal dolgozó alkalmazásokban optimális ez a platform, mint az e-kereskedelem, az ügyfélszolgálat (*Customer Relationship Management = CRM*), a tudásmenedzsment vagy a vállalati információs portálüzemeltetés.

Másik termékük az *Aungate*-csomag, amely felügyeleti eszközként valós idejű módon monitorozza a vállalat belső kommunikációját, az e-mail forgalmat, a hangüzeneteket és az azonnali üzeneteket (instant messages). 2005 novemberében az *Autonomy* magába olvasztotta az üzleti információkeresés területén legfőbb riválisát, a *Verity* céget. Partnerei között találjuk a *Boeinget*, a *Fordot*, a *General Motorst* és az *ABN Amrot*. 2006 márciusában jelent meg a cég vadonatúj terméke, a *SoftSound* alkalmazás, amely arab, mandarin-kínai és orosz nyelvű audiokeresést tesz lehetővé a beszéd-felismerési megoldásokban ma általáno-

san alkalmazottnál jóval kisebb hardverszükséglettel.

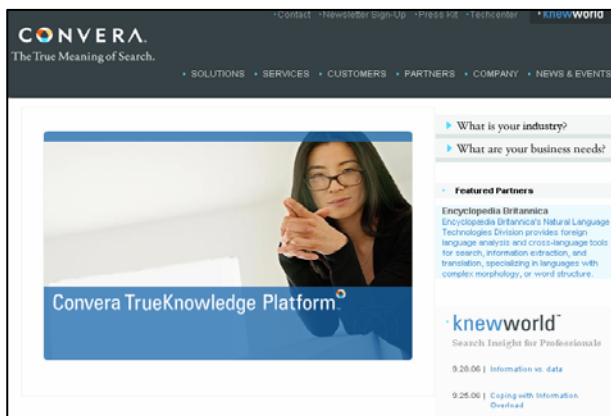
CONVERA

<http://www.convera.com>

A *Convera* cég visszakeresési technológiát kínál kereskedelmi vállalkozásoknak, kiadóknak és kormányhivataloknak. Saját szerverükön menedzselte szolgáltatásokkal állnak rendelkezésre szoftverlicenc forgalmazásával közvetlen ügyfélkapcsolatban, illetve partnerek és rendszerintegrátorok globális hálózatán keresztül. Fő termékük a *Retrievalware 8.0* csomag, amelyben nyelvfeldolgozó szoftver segítségével lehetséges a többnyelvű keresés; ún. „taxonómikazettákkal” vertikális és iparspecifikus szótárakat lehet beiktatni; „szemantikazettákkal” szó- és fogalomkapcsolati linkelést lehet létesíteni; „webpókkal” és „webfűrészszóval” belső és szabad tartalomtól származó adatot lehet kinyerni; a „fájlshobában” papíralapú adatokat lehet beintegrálni; a „kereshobában” pedig video- és audioadatokban lehet keresést és indexelést végezni.

Az *Excalibur* a *Convera* cég 2005 novemberében kiadott webszolgáltatási platformja online kiadók,

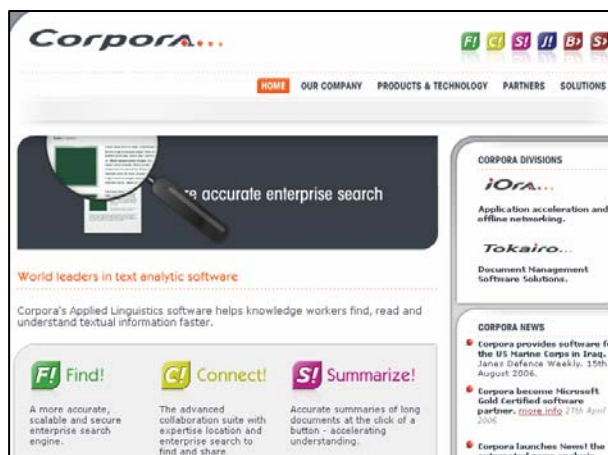
kormányügynökségek és más szervezetek számára, amely megbízhatóbb és relevánsabb eredményeket gyűjt be a webről az ügyfelek online termékeihez, intranetjeihez. Lehetővé teszi például egy kiadónak, hogy afféle mini-Google-ként működjön saját vertikális piaca számára, és külön jövedelemhez jusson a specifikus nyílt forrású tartalmak szakértői aggregálásával. Az Excalibur-platformhoz más alkalmazásellátókkal és tartalomszolgáltatókkal közösen Web 2.0-ás szolgáltatást fejlesztenek ki.

CORPORA

<http://www.corporasoftware.com>

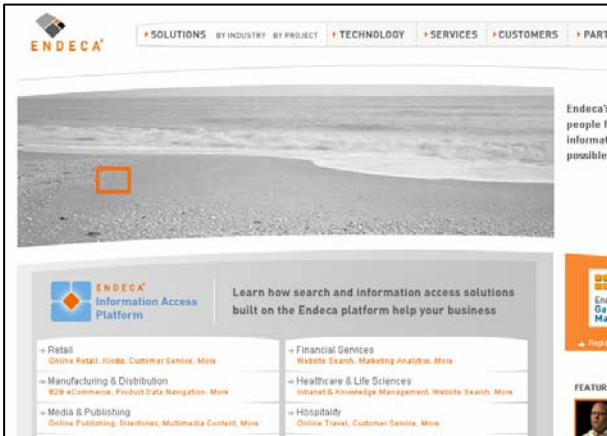
A Corpora-csoport három divíziója a Corpora, az iOra és a Tokairo tudománymenedzsmenti, dokumentumkezelési és hálózatgyorsítási rendszereket készít a szöveges információk gyors és hatékony fellelésére. A cég globális partnerei kormányzervek, hadi, pénzügyi jogi, gyógyszerészeti és oktatási intézmények. Referenciahely például a PriceWaterhouseCoopers és az USA Haditengerészete. Zászlóshajó tudásmenedzsment-termékük a News, amely automatikus hírbeolvasással felgyorsítja a hírelemzést, és grafikusán mutatja a hír jellegét. A Jump hatékony eszköz az információáradat kezelésére: nagy tömegű elektronikus dokumentumhalmazban gyorsolvasással futja végig a szöveget, és térképet készít a tartalomról a megértés könnyítésére, a hatékonyság növelésére. A Summarize dokumentumösszesítő rendszer testre szabottan azonnali szinopszist állít elő: a Summarize még az e-mail üzenetből és annak összes mellékletéből is képes szinopszist készíteni. A dokumentumok bármely, előre meghatározott hosszúságban elkészíthetők.

ENDECA

<http://endeca.com>

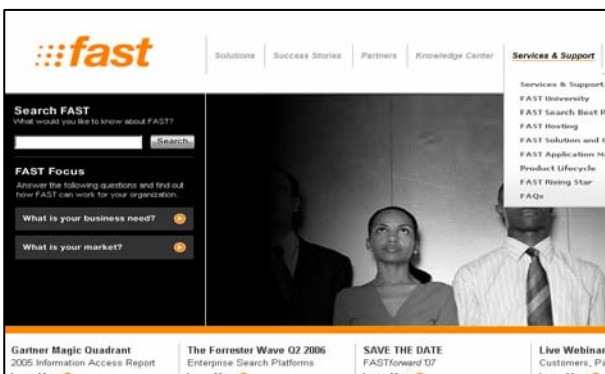
A Steve Papa által 1999-ben alapított, a Massachusetts állambeli (USA) Cambridge-ben székelő cég neve a német *entdecken* „felfedezni” szó derivátuma. Az Endeca komplex keresési és információ-elérési platformot kínál. Saját fejlesztésű megoldása, az MDEX Engine-nel futtatott Information Access Platform (IAP) egységesíti a különféle adatforrásokat, az információt kontextusba ágyazva jeleníti meg, skálázható megbízható szoftver-megoldásokkal. Az IBM, a Wal Mart és más multinacionális vállalatok alkalmazzák az IAP-t; a tekintélyes brit orgánus, a Guardian ismert – és elismert – honlapja is a cég szoftverjével készül. Számos könyvtári alkalmazása ismert, például a Kongresszusi Könyvtárban; az észak-karolinai állami egyetem könyvtára mint referenciahely a cég honlapjáról is elérhető. A 2006 márciusában kibocsájtott IAP messze túlszárnyalja a keresőmotorok, adatbázis-keresők és üzleti információkeresők képességeit. E-kereskedelemben, marketingkampány elemzésére, terméktervezésre, ügyfélszolgálati célra is felhasználható. Az online kereskedelemre kifejlesztett szoftver, az Endeca for Online Retail kombinálja a keresést, navigálást és a helyzetérzékeny (kontextuális) tulajdonságokat, segíti a gyors tájékozódást, a keresett termék felkutatását. Az Endeca for Intranet and Knowledge Management, illetve az Endeca for Website Search gazdag és dinamikus weboldal-használathoz segíti hozzá az üzleti élet szereplőit. Szintén új termékük az Endeca for Online Publishing.

FAST

<http://www.fastsearch.com>

A *Fast* rugalmas és skálázható üzleti keresőplatformja (*Enterprise Search Platform = ESP*) kiváló keresési lehetőségeket ad, és relevancia tekintetében az egyik vezető alkalmazás. A *Fast* cég partnereinek száma világszerte 2600 fölött van, mint például a *Financial Times* online verziója, az *FT.com*, a *Reuters* stb. A *Fast ESP* integrált elérést nyújt bármely strukturált vagy nem strukturált típusú média-adathalmazhoz: biztonságos és pontos válaszai révén a vállalat döntési folyamata felgyorsul, teljesítménye fokozódik. A *Fast* lekérdező modul a kérdésre választ küld, nem pusztán referenzadatot. Egyidejűleg több millió felhasználónak tud állandóan frissített hírcsomagot, „alert”-et küldeni a tartalom méretétől és a forgalom volumenétől függetlenül. Egyéb termékeik közül említjük meg a *Fast mSearch* mobil keresési alkalmazást, amely egyéni mobilhasználókról dinamikusan profilokat épít, valós idejű és helyzetérzékeny értesítéseket, figyelemfelkeltő alertüzeneteket képes kiküldeni az előfizetőknek tartózkodási helyük alapján. A *Fast PSP* egy asztali keresési program, a tavaly kiadott *Fast ProPublish 4.1-es* verzióját a cég professzionális kiadóknak ajánlja.

GOOGLE

<http://www.google.com/enterprise/>

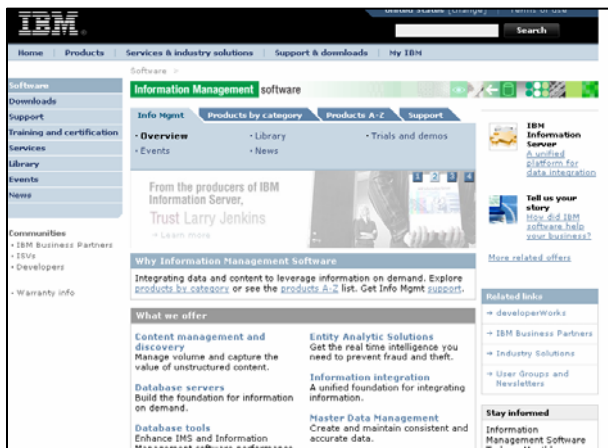
A *Google Enterprise* a Google keresési magprogramjait a vállalati piac sajátos igényeihez igazítja. Felismerve azt a tényt, hogy a vállalati alkalmazottak többnyire küszködnek az információ felkutatásával, ugyanakkor az IT-részleg túl sok időt és pénzt fektet az információáradatban való eligazodásra, a *Google Enterprise* egy sor azonnal csatasorba állítható, skálázható keresési segédeszközt kínál. Legfőbb termékük a *Google Search Appliance*, amely indexeli és keresi a szervezetben belüli tartalmat, valamint a cég nyilvános weblapjának teljes anyagát – webszervereken, fájlrendszereken, relációs adatbázisokban, dokumentumkezelő rendszerekben és üzleti alkalmazásokban tárolt adatokat egyaránt. Másik fő üzleti termék a kis- és közepes vállalkozások (KKV) számára készült *Google Mini*, amelynek új, a korábbihoz olcsóbb, 2.0-ás verziójában új fejlesztésű az adminisztrációs interfész, gyorsabb a webfűrkészés, és könnyebb a keresési-navigálási diagnosztizálás. Referenciahely az Egyesült Királyságban például a *Camden Önkormányzat* és a leedszi *Contactmusic.com*. A *Google Search Appliance* legújabb verzióját már a legnagyobb vállalati alkalmazásgyártókkal, a *Ciscoval*, a *Cognos-szal* és az *Oracle-lel* együttműködésben fejlesztették ki. A szoftver új vonása a specifikus vállalati információk egy helyen történő lekérdezését nyújtó *Google One Box for Enterprise*. A *Google Search Appliance* a vállalati információk egész csokrához (naplár, eladási listák, rendelési státusz stb.) ad azonnali keresési felületet, hozzáférést.

IBM

<http://www-306.ibm.com/software/data/>

Az IBM öt szoftverdivíziójának egyike egy információkezelési szoftvercsoport – a Lotus, a WebSphere, a Rational és a Tivoli mellett. Ez a részleg olyan megoldásokra törekszik, amelyek adatokat és tartalmat integrálnak egyéni megrendelésre és igényre. A fejlesztőcsoport számára jelentős számú, az IBM által az elmúlt években bekebelezett technológia áll rendelkezésre: például az *iPhrase*, amely feltárja a keresőkérdekek mögötti jelentést; az *Ascential*, a WebSphere adatintegrációs technológia szállítója és a *Green Pasture*, amely üzleti tartalomkezelésre szolgál. Fejlesztésben az IBM főleg az ügyfélszolgálatra, a bűnüldözésre, egészségügyi és kiskereskedelmi informatikai megoldásokra helyezi a hangsúlyt. Egymilliárd dolláros globális méretű befektetéssel megtámogatva az IBM 2006 februárjában meghirdette az elsősorban a bankszektorra irányuló „Információ mint szolgáltatás” elnevezésű stratégiáját, amellyel nyilvánosságra hozta, hogy a cég alkalmazottainak 7,5%-át az információs megoldásokkal foglalkozó részlegekbe kívánja átcsoportosítani.

IM GROUP

<http://www.imgroup.com>

Az *Information Management Group (IMGroup)* információmenedzsmentet, strukturált és strukturálatlan adatok kezelését elősegítő elérési és elemzési programokat kínál a jobb üzletmenet és a döntések optimális megalapozottsága érdekében. A cég termékeinek fő vásárlói köre a média, a reklám, a kiskereskedelem, az autóipar, a biztosítás és a pénzügyi szolgáltatások. Az IMGroup a Microsoft-alapú üzleti információszerzési rendszerre

rekre specializálódott. Kínálatába tartoznak továbbá kollaboratív információs portálmegoldások, amelyek földrajzi elhelyezkedéstől függetlenül hatékony együttműködést tesznek lehetővé a használói körnek; az üzleti stratégiai mutatószámrendszerek (az ún. „scorecard”-módszer), amelyek a kiegyensúlyozott stratégiai mutatórendszer, a *balanced scorecard (BSC)* alkalmazását teszik lehetővé; valamint olyan információfelügyeleti megoldások, amelyek egy adott szervezet összinformáció-halmazához egyetlen interfészen keresztül nyitnak utat. Az IMGroup 2005 novemberében elsőként implementálta a *Microsoft Business Scorecard Server*-t, amelynek révén a vállalat könnyen követheti a teljesítménymutatók mozgását, változását.

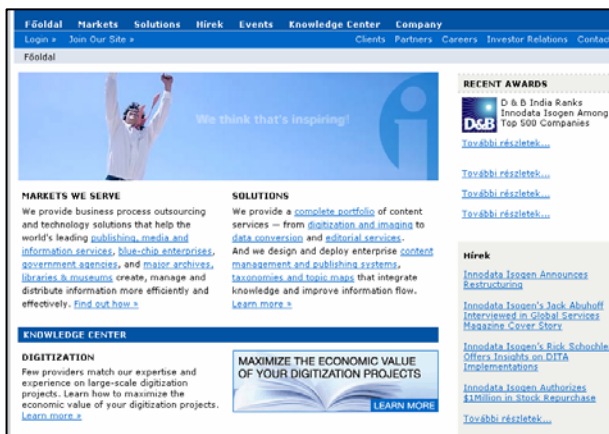
INNODATA-ISOGEN

<http://www.innodata-isogen.com>

Az 1988-ban alapított *Innodata-Isogen* cég a szervezetben belüli információk hatékony és gazdaságos készítését, kezelését és terjesztését segítő megoldásokat kínál egy sor tartalomközpontú IT és üzleti folyamat kihelyezésére (outsourcing). Fő profiljaik közé tartozik a vállalati tartalomkezelés, a digitális publikálás és kiadás, illetve a tudásmenedzsment. Foglalkoznak továbbá olyan kihelyezett tartalom-előállítási szolgáltatásokkal, mint például digitalizálás, adatkonverzió, XML és kiadási folyamatok. Ügyfelek között találjuk a nagy online kereskedő cégeket, a könyvkiadókat, a BBC-t és az *Oxford University Press*-t. Az Innodata-Isogen tudásmenedzsmentési megoldásai már magukba olvasztják a tématerképek, taxonómiák és ontológiák terén végzett legújabb kutatásokat is. Könyvkiadók számára a kihelyezett szerkesztési és tudásszolgáltatások csökkentik a ki-

adás költségeit, garantálják a szerkesztési minőség megőrzését.

A cég nemrég jött ki rugalmas oldal-összeállító szoftverével, amely a tartalmat többféle formátumban tudja megjeleníteni a használók részére, nagyfelbontású nyomtatható változattól a webes vagy pdf-es megjelenítésig. Ennek a háttérében a *Tals* (*Tool Agnostic Layout System*) nevű saját fejlesztésű, könnyen használható rendszer áll, amely drasztikusan csökkenti a lapelőállítás költségeit, és a könyv vagy folyóirat nyomdai átfutásának idejét.

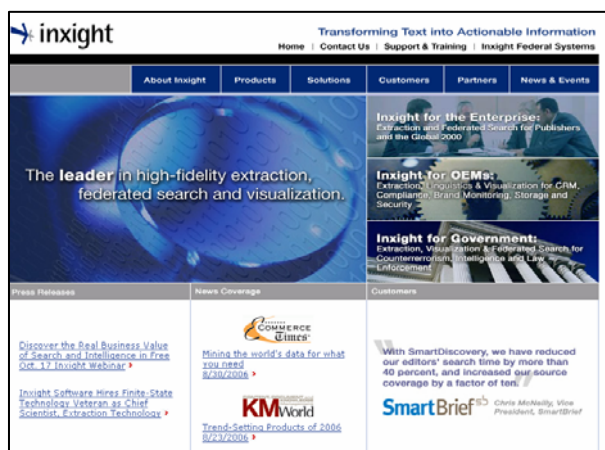

INXIGHT SOFTWARE

<http://www.inxight.com>

Az *Inxight* cég vállalati és üzleti szoftverrendszereket kínál információ-begyűjtési célokra. Az adott szervezet strukturált és strukturálatlan adatok elemzése révén üzletre vonatkozó kulcsinformációkat nyerhet. A rugalmasan skálázható szoftver segítségével az információ-feltárást több mint harminc nyelven lehet végezni. 2005-ben a cég az *Intelseek* körkeresési (federated search) technológiáját vette birtokba. Vásárlói között van a *Novartis*, a *Procter and Gamble* és számos ország kormányügynökségei. Az *Inxight* fő terméke az intelligens szerverprogram, az *Inxight Smart Discovery Awareness Server*, amely megbízható megoldás a szimultán körkereséshez és dedikált hírterjesztéshez: a használó egyetlen, könnyen kezelhető felületen információforrások százaiából – nyilvános web, a belső hálózati rendszerek, mély web, előfizetéses szolgáltatások stb. – tudja kiszűrni értékes és releváns információk tömegét. Az újdonságokról személyre szabott kereső-kifejezések és oldalértesítések automatikusan adnak hírt. A *SmartDiscovery* élenjáró szöveganalízis-eszközzel keresés, kategorizálás, esemény- és kapcsolatbegyűjtés végezhető. A szoftver nyílt és rugal-

mas API-jai, alkalmazási programozási interfészei (*Application Programming Interface*) bármely környezetbe könnyen beilleszthetők. Az *Inxight VizServer* programja hatékony módszert kínál a nagy tömegű információk gyűjteményekben való eligazodáshoz. Az adatvizualizálási eszközök, a *StarTree*, a *TimeWall* és a *TableLens* révén a használók gyorsan áttekintést kaphatnak hierarchikus, relációs, táblázatos és időalapú adathalmazokról. Az *Inxight SmartDiscovery Extraction Server 2.0*-ás verziója az első kereskedelmi forgalomban kapható, masszívan skálázható rácsarchitektúra (grid architecture) a szövegértéshez több mint 30 nyelven.

SOLCARA

<http://www.solcara.com>

A brit *Solcara* cég az információ-beszerzésre fordított idő csökkentését szolgáló, webalapú szoftverek fejlesztésével és forgalmazásával foglalkozik. Ügyfelei között található kormányhivatalok, professzionális szolgáltatók, gyógyszerészeti cégek és médiavállalatok egyaránt. A *Solcara* szoftverei lehetővé teszik a használóknak a strukturált és nem strukturált információk kinyerését, tárolását, megosztását és újrafelhasználását formátumtól, adattípustól, leltől függetlenül. A tudásintenzív megoldások, a hatékonyság fokozása miatt nő a termelékenység és az üzleti nyereség is.

A *Solcara*-termékek közül említjük meg a *Client Partner* nevű programot, amely tartalomfelügyeleti rendszer az intranet kezelésére és üzemeltetésére. A *SolSearch* szórt keresést végző keresőmotor, amely szimultán keresést kínál sokféle tartalmú repozitóriumokban, beleértve a belső rendszereket és a külső, előfizetés alapú szolgáltatókat, valamint a szabad webhelyeket. A *Press Bureau* hívásnyil-

vántartó rendszer, amellyel megoldható a bejövő kérések, érdeklődések, kapcsolatok kezelése, sajtóközlemények összeállítása és terjesztése, vagy a médiavisszhang elemzése. A *Solcara Legal* online keresőmotor ingyenes körkeresést végez a jogi források tömegében. A *PressGo* a PR-osztályok számára készült kommunikációs eszköz sajtóanyagok kezelésére és terjesztésére.

VIVÍSIMO

<http://www.vivisimo.com>

A cég szoftverei a világ információs anyagaiból klasztert készítenek a jobb hozzáférés és keresés céljából. A *Fortune 500*-lista vállalatai, kormányhivatalok és az akadémiai szféra egyaránt alkalmazzák a cég klasztertechnológiáját masszív tömegű információhalmazokban történő navigáláshoz. A *Vivísimo* terméke a *Clusty.com* fogyasztói keresőmotor, amellyel vállalati ügyfeleit is szolgálják a cég egyedülálló klaszterelő és körkereső termékei.

Velocity elnevezésű fő szoftvere átfogó keresési megoldás kifejezetten az üzleti világ számára: belső és külső tartalmakat rugalmasan fésül át és indexel, külső forrásokban – adatbázisokban, licencelt beérkező anyagokban, intranetekben, webforrásokban stb. – párhuzamos keresést végez, majd egyetlen adminisztratív felületről vezérelve az eredményeket, listába gyűjti és klaszterelt mappákban hozza képernyőre. A *Vivísimo* partnerei közül említjük meg a *GuideStar UK* független jótékonyági céget, amely a *Velocity*-t több mint 200 ezer brit jótékonyági szervezet és nem kormányzati intézmény adatbázisának fűrkészésére alkalmazza.

/Enterprise search and information management. = Information World Review, 225. sz. 2006. jún. p. 27–29. <http://www.iwr.co.uk>

(Bánhegyi Zsolt)

A DOCLINE rendszer áttekintése

A *Docline*® az USA Nemzeti Orvostudományi Könyvtárának (*National Library of Medicine = NLM*) automatizált könyvtárközi kölcsönzési rendelő rendszere. Hatékony eszköz az *Orvostudományi Könyvtárak Nemzeti Hálózatában* (*National Network of Libraries of Medicine = NN/LM*) a biológiai-orvostudományi irodalom szolgáltatására. Történetét tekintve: 1985 márciusában indult, 1987 májusára már az NN/LM hét régiójában működött. Az 1987. pénzügyi év végén 1435 könyvtár hasz-

nálta a rendszert, összesen több mint 788 ezer könyvtárközi kérést továbbítottak.

A DOCLINE jelenleg több mint 3200 könyvtárat szolgál ki az USA, Kanada és Mexikó területén, valamint olyan nemzetközi orvostudományi könyvtárakat, amelyek az NLM-től kérnek dokumentumokat. A 2005. pénzügyi évben a kérések száma 2,4 millió volt. A kérések 99%-a folyóiratcikkek másolatára vonatkozik. Visszatekintve megállapítható, hogy a kérések 91,2%-át időben teljesítették,

a kéréseket átlagosan 1,2 könyvtárba kellett továbbítani.

Az eltelt idő alatt a DOCLINE szoftverét folyamatosan korszerűsítették a könyvtárközi kölcsönzés, az NN/LM technológiája terén és a kiadói világban végbement változásoknak megfelelően. A rendszer webes változata 2000 júliusában készült el, felhasználóbarát grafikus interfésszel. A rendszer fejlesztésében az NLM szorosan együttműködik a nyolc regionális orvostudományi könyvtárral és a *Kanadai Tudományos és Műszaki Információs Intézettel (Canada Institute for Scientific and Technical Information = CISTI)*. A regionális könyvtárakban folyik a nyolc földrajzi régió könyvtárosainak és felhasználóinak képzése. A CISTI is regionális könyvtárként működik, a kanadai könyvtáraknak nyújt képzést és támogatást.

A rendszerben részt vevő könyvtárak

Az aktív résztvevők száma 3258, közülük 2884 található az USA-ban, és 326 Kanadában. Az USA-beli és a kanadai könyvtárak számára térítésmentesen szolgáltatnak. Ezen felül a DOCLINE kiszolgálja még 36 ország 48 könyvtárát. A Dél-Amerikában, Európában, Ázsiában és Afrikában működő nemzetközi könyvtárak saját országukban kiszolgálják az ország többi könyvtárát.

Az NLM DOCLINE rendszeréhez az egészségügyi könyvtárak és az egészségügyományal foglalkozó intézetek könyvtárai kérhetnek hozzáférést. Az NN/LM rendszerbe is bekapcsolódhatnak, ha van megfelelő folyóirat-állományuk, és kifejezik készségüket más DOCLINE-tagkönyvtár kiszolgálására. Kereskedelmi dokumentumszolgáltatást tilos nyújtani, a tagoknak alá kell írniuk a régiójukban érvényes szerzői jogi rendelkezéseknek megfelelő nyilatkozatot. A tagkönyvtárak típusonkénti megoszlását az 1. táblázat szemlélteti.

1. táblázat

A könyvtárak megoszlása

A könyvtár típusa	A könyvtárak száma	%
Kórházi könyvtár	2063	63
Egyetemi (academic) könyvtár	610	19
Közkönyvtár	17	1
Egyéb	568	17

Az „egyéb” kategória a szakkönyvtárakat, a szövetségi könyvtárakat, az egyesületeket és a nemzeti könyvtárat foglalja össze.

A DOCLINE-ban a Könyvtári Csoport (Library Group) létező regionális konzorciumokat, szervezeti hovatartozást (affiliation) vagy forrásmegosztási megállapodásra épülő együttműködést jelent. A könyvtári csoportok állítják össze a tagok állományainak közös listáit, elérhetővé teszik a folyóirat-állományokat és az intézeti rekordokat.

Könyvtárközi kölcsönzési statisztika

A DOCLINE 1985. évi bevezetése óta a részt vevő könyvtárak száma megkétszereződött, a szolgáltatás pedig megháromszorozódott. Az utolsó évtizedben a kérések száma viszonylag állandó volt, majd hirtelen csökkent. A csúcst 2002-ben érte el, amikor meghaladta a 3 milliót, azóta a csökkenés mértéke évről évre 6–9%.

Nagy változás ment végbe a dokumentumok eljuttatásában: 2003-ban a cikkek 63%-át postán küldték el a kérő könyvtárnak, 6%-ot továbbítottak e-mailben, 20%-ot Ariel szoftverrel, és 11%-ot faxon. 2005-ben postán már csak a cikkek 38%-át küldték, míg elektronikus postával a 27%-át. Ezen belül még szembetűnőbb az NLM-nél végbement változás: a postai küldemények aránya a 2001. évi 45%-ról 2005-re 5%-ra csökkent.

Az elektronikus küldés gyorsasága és minősége növelte a módszer népszerűségét, ugyanakkor sok olyan könyvtár van, amelyiknek nincs meg hozzá a pénzügyi háttere vagy a műszaki szakértelme. Az NLM által alapított pénzügyi források időnként lehetőséget adnak a könyvtárak támogatására, a szükséges berendezések és szoftverek beszerzésére. A könyvtárak maguk is igyekeznek szolgáltatásaik sikeres marketingjével, állami vagy regionális programok segítségével megszerezni a szükséges pénzt. A 2. táblázat a tagkönyvtárak által alkalmazott küldési módszereket foglalja össze.

2. táblázat

A DOCLINE-tagkönyvtárak szolgáltatási módszerei

Módszer	Alkalmazó könyvtárak száma
Ariel	554
E-mail	1314
Fax	2765
Web	247

A DOCLINE működése

A DOCLINE egy könyvtári kölcsönzési kéréseket irányító és tájékoztató rendszer. Felépítését tekintve intézeti rekordokból és a részt vevő könyvtárak folyóirat-gyűjteményét tükröző adatállományból áll. A kérő modul a kérő könyvtár rendelését olyan szolgáltatóhoz (kölcsönzőhöz) továbbítja, amely bejelentette, hogy birtokában van a dokumentum, és nyújtani tudja a kért szolgáltatást. A biztonságos működést segíti az automatikus újrairányító rendszer. Ez akkor kezd működni, ha a kölcsönző három munkanapon belül nem reagál a kérésre. A *sürgős* vagy *azonnali* kéréseknél ez egyetlen munkanap. Arra is van lehetőség, hogy a rendszer bizonyos könyvtárakat kihagyjon a rendelésből; ezt alkalmazták, amikor a Mexikói öbölben tombolt a hurrikán.

Az *intézeti rekordok* a címet, a kapcsolattartót és a könyvtárközi kölcsönzési szolgáltatásokat tartalmazzák. Ezeket egyrészt a kérések automatikus továbbítására használják, másrészt ezekből épül a tagkönyvtárak kézikönyve. Az intézeti rekordok több mező szerint kereshetők, a találatokat is többféleképpen lehet megjeleníteni. Az intézeti rekordokban található azok a lényeges információk, amelyek a kérések megfelelő továbbításához szükségesek. A rendszer kulcsát a könyvtár *Irányító táblázata* és a *Kölcsönzési preferenciák* jelentik. Az előbbi tulajdonképpen azoknak a könyvtáraknak vagy könyvtári csoportoknak a jegyzéke, amelyekhez a kérő továbbítani akarja a rendelést. A szolgáltatók húszas csoportokra vannak osztva, a csoporton belül a sorrend esetleges, a szempont az, hogy a terhelés egyenletes legyen. A *Kölcsönzési preferenciák* képernyő a szolgáltatás módját, a szerzői jogi nyilatkozatot, a kérő által fizetendő összeg felső értékét és a kérés irányítását tartalmazza. A kérő kérésének útját az *Irányító táblázatban* tudja ellenőrizni.

Az *állományadatokat* az USA-ban, Kanadáéban és Mexikóban a tagkönyvtárak állítják össze és küldik el a DOCLINE-ba. A többi országból nem juttatnak el állományadatokat, a könyvtárak csak kérő szerepet töltenek be. A könyvtárak rutinszerűen tartják karban állományadataikat, juttatják el a DOCLINE-ba az előfizetésben bekövetkezett változásokat. Választhatják azt is, hogy állományadataikat negyedévenként automatikusan exportálják az OCLC-be, ezzel mindkét rendszerben elkerülhetik az adatok karbantartását. További lehetőség, hogy nyomtatott állományuk adatait exportálják a *PubMed LinkOut* rendszerébe, aminek eredm-

nyeként az állományadatokat megjelennek a PubMedben végzett keresések találatainál.

További szolgáltatások:

- kereséshez szükséges interfész az állományadatok frissítéséhez;
- keresés más tagkönyvtárak állományában folyóiratcím szerint;
- különböző jelentések készítése a könyvtár folyóirat-állományról, beleértve a könyvtári csoport közös folyóiratjegyzéke alapján készülő jelentéseket; a jelentéseket a könyvtárak online olvashatják, letölthetik helyi és regionális használatra.

A *feldolgozási folyamat* az intézeti rekordokat és az állományadatokat használja. A kérések és PubMed 16 millió bibliográfiai tételére, vagy az NLM OPAC-jában nyilvántartott, több mint 125 ezer folyóiratcímre vonatkozhatnak. A kérések 87%-át a PubMed alapján állítják össze. Az NLM OPAC-jában található monográfiákból vagy audiovizuális anyagokból is lehet rendelni. A 2006 márciusában történt fejlesztések (2.7 verzió) nyomán lehetőség nyílt arra, hogy az egyedi könyvtárak mellett a könyvtári csoportok is irányíthassák a kéréseket. Ekkor került be a rendszerbe az *Egyéb könyvtárak* kategória is. A csoport általi irányítási lehetőségnek köszönhetően például a *FreeShare* könyvtári csoport tagjainak száma több mint ezerrel nőtt. A kérő képernyő kitöltésekor minden egyes tételnél külön meg lehet adni az igényeket. Az új verzióban lehetőség van arra is, hogy a kérő több küldési módot határozzon meg. A kérés feldolgozása során a DOCLINE először azokat a könyvtárakat keresi meg, amelyekben a szükséges folyóiratcím kért éve vagy kötete megvan, és a könyvtár tud a kérő által előnyben részesített vagy alternatív módon szolgáltatni. Ki lehet választani olyan szolgáltató könyvtárat, amely tagja az elektronikus átutalási rendszernek (Electronic Fund Transfer System). Ennek köszönhetően csökkenthetők a számlákkal kapcsolatos kiadások és a papírmunka. A kérés elküldésekor a kérő információt kap arról, hogy a szükséges cikk térítésmentesen teljes szövegében elérhető a LinkOutban, azaz a DOCLINE képernyőn lévő ugróponton keresztül. A cikk vagy a PubMed Centralon, az NLM teljes szövegű adatbázisán, vagy a kiadó oldalán keresztül válik elérhetővé. A DOCLINE felhívja a kérő figyelmét, ha a cikk még nem jelent meg nyomtatásban, de a kiadó honlapján már megtalálható.

A *Status* lehetőség alkalmazásával a kérő ellenőrizheti rendelése állását, a feldolgozás menetét, a

potenciális kölcsönzők lépéseit. A DOCLINE összesíti a könyvtárhoz érkezett kéréseket, feltüntetve, melyek várnak teljesítésre, vagy melyek lesznek automatikusan továbbküldve.

További fejlesztési irányok

- A katasztrófák idején szükséges információmenedzsmentre fordítandó nagyobb figyelem részeként az NLM és a regionális orvostudományi könyvtárak olyan fejlesztésen dolgoznak, amely szünetmentes szolgáltatást tesz lehetővé természeti csapás vagy ember okozta katasztrófa esetén.
- Az NLM folytatja az élettudományi irodalom ingyenes és korlátozás nélküli elérésének bővítését a PubMed Centralon keresztül. A feladat a

külső források integrálása az elektronikus szolgáltatásba, fenntartva a nyomtatott állományok elérését és szolgáltatását.

- A DOCLINE tovább fejlődik és növekszik, követve a felhasználói igények változását. Az NLM ellenőrzése alatt tartja a rendszert, hogy meg tudja határozni a trendeket és igényeket, értékelni tudja a kiadás és a könyvtárközi kölcsönzés terén végbemenő változásokat.

/COLLINS, Maria Elizabeth: DOCLINE®: An overview of the DOCLINE system, its functions, purposes and descriptions of participating libraries. = *Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery & Electronic Reserve*, 17. köt. 3. sz. 2007. p. 15–28./

(Viszocsekné Péteri Éva)

Digitalizálták a British Library XIX. századi újsággyűjteményét

Nincs régibb a tegnapi újságnál, szoktuk mondani. Más szemszögből viszont egy másik mondásnak is igaza van: az újság a történelem legelső piszkozata-vázlata. A hírtörténelem tetemes méretű korpuszának digitalizálása kimeríthetetlen forrásanyaghoz nyújt hozzáférést a professzionális kutatás és az egyszerű érdeklődés számára. A *British Library* a *Thomson Learning* utódvállalatának, a *Cengage Learning*nek a technikai háttérével, a brit informatikai bizottság (*Joint Information Systems Committee = JISC*) támogatásával közösen egy újságdigitalizációs projekt égisze alatt hozta létre a *19th Century British Library Newspapers* c. digitális archívumot. A gyűjteményben, amely 2007. október 22-én nyílt meg 1 millió weboldallal, a jelentősebb országos és regionális lapokat dolgozták fel. A szkennelés kiváló minőségű, a kereséskor az újságoldalak megjelenítése az eredeti méret 33%-ára van beállítva, amely ideális induló képet ad a használatnak. *Mark Chillingworth*, az ismertetés szerzője szerint szembevetve, mennyire más volt a XIX. század újságja, de érthető a „bőbeszédűség”, a leírások burjánzó aprólékossága, hiszen nem volt még rádió, mozi, televízió sem. Így például *Viktória királynő* útjairól rendkívül részletes beszámolókat lehet olvasni – az akkori újságíróknak ebbe a szinte egyetlen médiumba kellett sűríteni mindazt, ami ma a rádió, a tv, a bulvármagazin, vagy az internet fórumain olvasható.

A trafalgári győzelemtől a búr háborúig ívelő évszázad híryanagát feltáró weblap belépő oldalán az egyszerű keresés is a szokásosnál jóval gazdagabb keresési opciókat kínál: nyomban lehet például újságcím, kulcsszó, megjelenési dátum szerint szűrni.

A Cengage cég keresőmotorja fantasztikusan erős, a legátfogóbb keresés is azonnal képernyőre íródik. A találati halmaz táblázatosan jelenik meg; a találatok mellett felbukkan annak az újságoldalnak kis körömképe, ahonnan a találat ered, a releváns rész pedig piros vonallal van körülkerítve. Ez is praktikus segítség, hiszen a tipikus újságoldal sok-sok apró hírrel van megtöltve. A körömkép mellett olvashatók az írásra vonatkozó részletek, a címfej, az újság címe, dátuma, példányadat, sőt szószámoló is van. Ha a cikk több oldalra terjed, akkor nem mulasztják el ezt jelezni. A szűrési opciók tágasak, a kereső kategorizálást is készíti, és lebontja a cikkeket a kategóriák mentén – például reklám, művészeti írás, üzleti cikkek, hírek, társasági rovat. Van könyvjelző, le lehet tölteni a cikket pdf-ben. A nyomtatási opciók elégségesnek tűnnek, egyoldalas álló, féloldalas tájkép és negyed oldalas álló változat van – ennek segítségével a régi irdatlan nagy méretű újságoldalak részeiről lehet nyomtatást készíteni. Maximum 400%-os zúmolásra van lehetőség. Az újságarchívum megcélzott használói köre elsősorban az akadémiai kutatói szféra, az egyetemi diákság. A British Library épületeiben és helyiségeiben, valamint a brit felsőoktatás és továbbképzés intézményeiben ingyenes a hozzáférés – mások a Gale-nél kezdeményezett előfizetéssel használhatják az adatbázist.

További információ: <http://www.bl.uk/newspapers>

/Information World Review, 241. sz. 2007. dec. p. 48–49./

(Bánhegyi Zsolt)